

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาของไทยมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตเพื่อออกไปรับใช้สังคมและประเทศชาติ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพมาอย่างต่อเนื่อง แต่ผลสะท้อนจากกลุ่มผู้ใช้บัณฑิตสาขาต่างๆ พบว่า คุณภาพของบัณฑิตโดยรวมยังต้องเร่งแก้ไขและพัฒนาทั้งในด้านองค์ความรู้ ทักษะ คุณธรรมและจริยธรรมเพิ่มขึ้น สถาบันอุดมศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนา บัณฑิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เพราะ ถือว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่ามากที่สุดในบรรดาทรัพยากรทั้งหมด ประเทศที่กำลังพัฒนาหรือพัฒนาแล้ว ต่างมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพเพื่อ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา 2548 : 1) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และ 10 (ปี 2545 -2549 และ ปี 2550-2554) ที่กำหนดให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางหรือ เป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศจึงมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณสมบัติ คุณลักษณะ ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่พึงประสงค์ เพื่อการเตรียมความพร้อม ของมนุษย์ให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับ ทุกภาคส่วนอันจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 : 28-29)

สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่จัดการเรียนการสอนรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนานิสิต นักศึกษาในด้านต่างๆ ให้เป็นบัณฑิตที่มีความสมบูรณ์เพื่อออกไปพัฒนาประเทศชาติ และใน การหล่อหลอมนิสิตนักศึกษาให้กลายเป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมและมีคุณภาพนั้น ต้องอาศัย กระบวนการและปัจจัยต่างๆ หลายประการประกอบกันเช่น สภาพแวดล้อมและการใช้ชีวิตใน สถาบันอุดมศึกษา การเรียนการสอน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับบุคคลอื่นๆในสถาบัน การให้บริการและคำปรึกษาแก่นิสิตนักศึกษา รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่นิสิตนักศึกษาได้มี

ประสบการณ์และมีส่วนร่วมซึ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา ดังที่ ฤทธิฤกษ์ ราชภักดี (2546 : 15) กล่าวว่า กิจกรรมนักศึกษามุ่งสร้างความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญา สังคม ร่างกายและจิตใจของนักศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษานั้นไม่มีการบังคับนักศึกษา นักศึกษาที่เข้าร่วมก็จะได้ประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนั้น การพัฒนานิสิต นักศึกษาให้มีคุณภาพ มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ย่อมไม่อาจสำเร็จได้ด้วยการศึกษาในห้องเรียนตามหลักสูตรต่างๆ ที่สถาบันกำหนดเพียง อย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมเติมเต็มให้ กระบวนการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหมาย เช่น การจัดหลักสูตรการเรียน การสอน การบริหารงานของสถาบัน การจัดสภาพแวดล้อมของสถาบัน และงานกิจการนิสิต นักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมนิสิตนักศึกษา มีส่วนให้นิสิตนักศึกษาเป็นบัณฑิตที่มีความสมบูรณ์ นอกจากนี้ สำเนา ขจรศิลป์ (2539 : 117) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของกิจกรรม นิสิตนักศึกษาไว้ว่า “การทำกิจกรรมจะต้องทำให้นิสิตนักศึกษาเกิดทั้งการเรียนรู้ ทักษะ และ ประสบการณ์อย่างมากมาย” ซึ่งทักษะและประสบการณ์หลายอย่างไม่สามารถเรียนได้ใน ชั้นเรียน กิจกรรมนักศึกษาเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการศึกษานอกชั้นเรียนที่มีความสำคัญ อย่างมากต่อประสบการณ์ทางการศึกษาของนักศึกษา ได้แก่ การพัฒนาวุฒิภาวะของนักศึกษา การพัฒนาทักษะด้านการจัดการ และทักษะด้านการตัดสินใจทางอาชีพ นอกจากนี้ กิจกรรม นักศึกษายังควรมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ทำด้วยความสมัครใจ นักศึกษาเป็นผู้คิดเองทำเอง อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดี มีรูปแบบและขั้นตอนการทำกิจกรรมที่ชัดเจน และมีอาจารย์ ที่ปรึกษาคอยให้คำปรึกษาและชี้แนะ

บทบาทของผู้นำนักศึกษาในการสร้างทีมงานดังที่ วราภรณ์ ตรีกุลสฤทธิ (2549 : 7 - 8) ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม และความสำคัญในการรวมตัวกัน เนื่องจาก มนุษย์แต่ละคนมีขอบเขตที่จำกัด จึงต้องมารวมกลุ่มกันเพื่อนำจุดดี จุดเด่น ความรู้ ความสามารถของแต่ละคนที่แตกต่างกัน ออกมาใช้ในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายของทีม

ผู้นำนักศึกษามีบทบาทสำคัญในการริเริ่มโครงการ กิจกรรมนักศึกษา และดำเนินการจัด กิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมนักศึกษาต้องการผู้นำกิจกรรมที่มีความเสียสละ มีแผนการทำงาน (โสภณ อรุณรัตน์, 2542 : 69) การทำงานเป็นทีมมีส่วนสำคัญที่ทำให้ การดำเนินกิจกรรมสำเร็จลุล่วงไปได้ ผู้นำนักศึกษาที่ดีนั้นต้องมีคุณสมบัติของผู้นำที่ดี โดยมี

ความสามารถในการชักจูงให้สมาชิกเกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการทำงาน มีความสามารถในการบริหารจัดการความขัดแย้งของกลุ่ม เอาใจใส่กลุ่ม มีความเข้าใจพฤติกรรมของแต่ละคน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม คำนึงถึงการจัดกิจกรรมนักศึกษาว่าเป็นงานที่มีความสำคัญดังจะเห็นได้จาก โครงสร้าง บทบาทและหน้าที่ของงานกิจการนักศึกษาจะประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ งานธุรการ งานส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา งานส่งเสริมและรักษาวินัย งานส่งเสริมการกีฬา งานการศึกษาวิชาทหาร งานทุนการศึกษา งานแนะแนวอาชีพและจัดหางาน งานอนามัยและสุขภาพ และงานสวัสดิการและบริการทั่วไป ซึ่งในแต่ละส่วนงานจะมีบทบาทและหน้าที่ในการพัฒนา อบรม ปรับปรุงและส่งเสริมบุคลิกภาพของนักศึกษาให้เหมาะสมกับการออกไปเป็นบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม ตรงตามความต้องการของสังคม (คู่มือกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 2554 : 7) ในการดำเนินกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผู้นำนักศึกษายังขาดทักษะในการเป็นผู้นำกลุ่ม ขาดการร่วมมือ ร่วมใจของทีมงานและขาดการประสานงานที่ดี ทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่สำเร็จไปตามเป้าหมาย

การพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณภาพ มีความเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2548 : 1) กล่าวว่า งานกิจกรรมนักศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาบัณฑิต เพราะคุณภาพของบัณฑิตในอนาคตต้องเปลี่ยนไป บัณฑิตที่มีความสามารถเพียงความจำ หรือเรียนรู้จากตำราเพียงอย่างเดียวจะไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานอีกต่อไป ปัจจุบันสังคมต้องการบัณฑิตที่มีความรู้ด้านวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพ ในสถานประกอบการ มีความรอบรู้ มีความคิดด้านการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ สร้างสรรค์ สามารถพัฒนาและประยุกต์แนวทางใหม่เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมอย่างต่อเนื่อง มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ มีความเป็นผู้นำ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินการศึกษาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และเป็นการหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อสร้างเสริมพัฒนาผู้นำนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ มีโลกทัศน์กว้างไกล สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านทักษะการปฏิบัติงาน
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านทักษะการปฏิบัติงาน
3. เพื่อประเมินคุณภาพแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ 1** ศึกษาสภาพภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านทักษะการปฏิบัติงาน

ด้านเนื้อหา

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านทักษะการปฏิบัติงาน

ด้านแหล่งข้อมูล

1. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้หน้านักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 9 คน
2. ผู้หน้านักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 100 คน

ด้านประเด็นที่ศึกษา

การศึกษาสภาพภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความรู้
2. ด้านความสามารถ
3. ด้านบุคลิกภาพ
4. ด้านทักษะการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ
พิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ
และด้านทักษะการปฏิบัติงาน

ด้านเนื้อหา

เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 จะทำให้ทราบถึงภาวะผู้นำ
ของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้าน
ความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านทักษะการปฏิบัติงาน แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมา
สังเคราะห์ร่วมกับผลการสนทนากลุ่มของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัย
ราชภัฏพิบูลสงคราม และนำประเด็นที่ได้มาสังเคราะห์ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อหา
แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ด้านแหล่งข้อมูล

1. สรุปผลการศึกษาสภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ
พิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านทักษะ
การปฏิบัติงาน

2. การสนทนากลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้หน้าศึกษา จำนวน 9 คน

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้หน้าศึกษา

ด้านประเด็นที่ศึกษา

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ
พิบูลสงคราม

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ
พิบูลสงคราม

ด้านเนื้อหา

ในการวิจัยขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผู้วิจัยทำการประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้า
นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

ด้านแหล่งข้อมูล

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

ด้านประเด็นที่ศึกษา

คุณภาพของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ด้วยการประเมินครอบคลุมใน 4 มิติ ได้แก่ 1.ด้านอรรถประโยชน์ 2.ด้านความเป็นไปได้ 3.ด้านความเหมาะสม 4.ด้านความถูกต้อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการจูงใจให้บุคคลมาประสานงานร่วมมือกัน ทำกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา มีทักษะในการให้คำปรึกษา ชี้แนะและแก้ไข อุปสรรคในการทำกิจกรรมให้นักศึกษา โดยจะศึกษาภาวะผู้นำ 2 ส่วน คือ คุณลักษณะและพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับจากนักศึกษา นำพานักศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ภาวะผู้นำนักศึกษา หมายถึง ความสามารถที่จะชี้แนะ ชี้นำ และจูงใจให้นักศึกษา เข้าร่วมกิจกรรม หรือการสั่งการ กระตุ้น ผลักดัน ให้นักศึกษาคนอื่น ๆ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรม หรือโครงการต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษา หมายถึง แบบแผนเชิงปฏิบัติการ ที่แสดงถึงองค์ประกอบเกี่ยวกับกระบวนการที่นำมาปฏิบัติเพื่อเป็นการเสริมสร้างหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำนักศึกษา

ผู้นำนักศึกษา หมายถึง นักศึกษาที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ให้มีหน้าที่ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 100 คน ซึ่งประกอบไปด้วย

1. คณะกรรมการองค์การบริหารกิจกรรมนักศึกษา จำนวน 16 คน
2. คณะกรรมการสภานักศึกษาจำนวน 6 คณะ จำนวน 24 คน
3. คณะกรรมการสโมสรนักศึกษา จำนวน 6 คณะ จำนวน 60 คน

คุณลักษณะภาวะผู้นำนักศึกษา หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลซึ่งผู้นำนักศึกษาควรต้องมี ตามแนวทางการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ในการวิจัยในครั้งนี้ครอบคลุมถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำนักศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านทักษะการปฏิบัติงาน

ด้านความรู้ หมายถึง มีความรู้ ความเข้าใจ ในระเบียบข้อบังคับ และนโยบาย การดำเนินงานด้านกิจกรรมนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักศึกษา

ด้านความสามารถ หมายถึง มีความสามารถในการกระตุ้นให้นักศึกษาเข้าร่วม กิจกรรม มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนากิจกรรมนักศึกษา

ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง มีลักษณะเป็นผู้นำที่ดี กล้าตัดสินใจ มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักศึกษา

ด้านทักษะการปฏิบัติงาน หมายถึง มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมนักศึกษา มีทักษะในการจัดกิจกรรมให้กับนักศึกษา

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้นำนักศึกษา หมายถึง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ที่มี ประสบการณ์เกี่ยวกับผู้นำนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 9 คน ประกอบด้วย

1. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
2. รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา จำนวน 6 คณะ
3. ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
4. หัวหน้างานส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้ในเรื่องภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านทักษะการปฏิบัติงาน
2. ได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านทักษะการปฏิบัติงาน
3. เป็นประโยชน์ต่อสถาบันทางการศึกษาในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนา ภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษา